

MILJÖHANDBOK

Miljöförvaltningen, Borås Stad 2019

Miljöhandboken är aktuell och godkänd (underskrift av verksamhetsansvarig)

Datum för godkännande:	2019-02-11
Verksamhetsansvarig (godkännare):	Agneta Sander

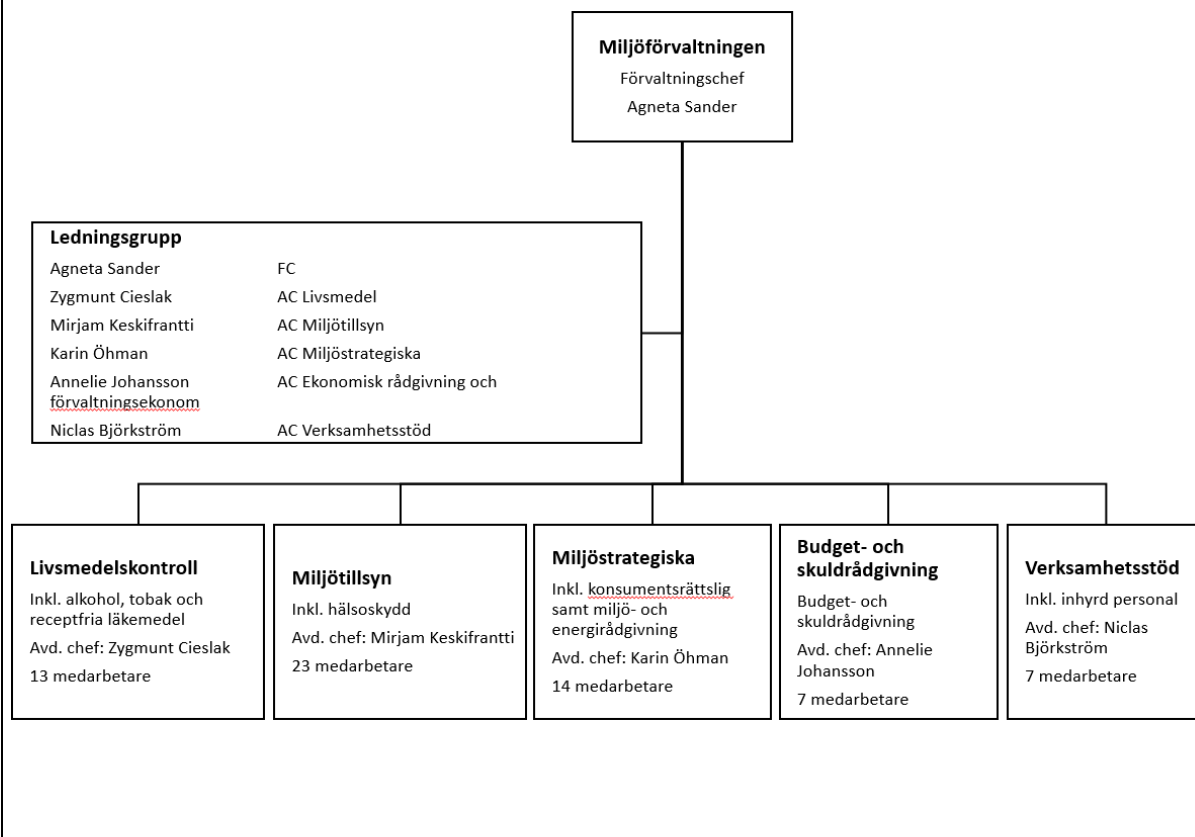
1. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation

Verksamhetsnamn: Miljöförvaltningen Borås Stad	
Besöksadress: Sturegatan 42	Postadress: 501 80 Borås
Organisationsnummer: 212000-1561	Antal medarbetare: 72 personer inkl visstidsanställda
Miljösamordnare: Karin Öhman	E-postadress: karin.o.ohman@boras.se
Verksamhetsansvarig: Agneta Sander	
Telefon: 033-35 30 00	Hemsida: www.boras.se

Beskrivning av verksamheten:

Miljö- och konsumentnämnden ansvarar för Borås Stads myndighetsuppdrag inom miljötillsyn, livsmedelskontroll, alkohol, tobak och receptfria läkemedel. I nämndens uppdrag ingår också miljö-, natur- och vattenvård, att leda och samordna stadens miljöstrategiska arbete, att stödja konsumentintressena och uppmuntra hållbar konsumtion genom att erbjuda energi-, klimat-, konsumenträtts- och budget- och skuldrådgivning. Miljö- och konsumentnämnden är aktiv i stadens samhällsplaneringsprocess och deltar i andra gemensamma processer i staden.

Vid 1 januari 2019 har Miljöförvaltningen nedanstående organisationsstruktur.

Våra produkter och tjänster

Vi erbjuder:

Miljö- och konsumentnämnden ansvarar för Borås Stads myndighetsuppdrag inom miljötillsyn, livsmedelskontroll, alkohol, tobak och receptfria läkemedel. I nämndens uppdrag ingår också miljö-, natur- och vattenvård, att leda och samordna stadens miljöstrategiska arbete, att stödja konsumentintressena och uppmuntra hållbar konsumtion genom att erbjuda energi-, klimat-, konsumenträtts- och budget- och skuldrådgivning. Miljö- och konsumentnämnden är aktiv i stadens samhällsplaneringsprocess och deltar i andra gemensamma processer i staden.

Våra lokaler

Vi äger våra lokaler, yta

Vi hyr våra lokaler, yta 1382 m²

Vi använder följande typ av energikällor för uppvärmning och drift av våra lokaler; Fjärrvärme och 100 procent grön el.

Material och avfall

Vår huvudsakliga användning av material består av

Kontorsinredning och kontorsmateriel. Dessutom använder tillsyn mätinstrument i sin yrkesutövning.

I vår verksamhet produceras i huvudsak följande typer av avfall

Papper och matförpackningar

Resande och våra transporter

Vi har följande typ av resande i vår verksamhet

Tjänsteresor inom kommunen samt till kurser, projekt- och nätverksträffar regionalt, nationellt och internationellt.

Vi har följande typer transporter i vår verksamhet

Bilpool, cykel, buss, flyg, egen bil i tjänst, eldriven lådcykel

Vår verksamhet använder följande typ av fordon och arbetsmaskiner

Bilpool (mestadels biogasbilar och eldrivna bilar), cykel och buss. Vi äger en lådcykel och har periodvis även lånat ut den till allmänheten som en del av Energi- och klimatrådgivningen. Vi äger dessutom två vanliga cyklar som bokas i Outlook och står parkerade i källaren i Fullmäktigehuset. I övrigt äger Miljöförvaltningen inga fordon.

Utsläpp, buller, vibration och lukt

Vi har följande typ av verksamhet som ger utsläpp (luft, vatten, mark), buller, vibration eller lukt

- Tjänsteutövning (ger förhoppningsvis minskade utsläpp)
- Personalens resor till och från jobbet
- Personalens tjänsteresor
- Inköp/konsumtion av mat/kaffe/konferenser

Vår verksamhet är lokaliserade på följande platser (enbart multisitediplom)

Vi har kontorslokaler fördelade i tre hus i stadshuskvarteret. Detta räknas dock inte som multisite.

Miljöarbetet är organiserat på följande sätt i verksamheten:

I stort sett hela Miljöförvaltningens verksamhet handlar om att förbättra miljön i Borås. Genom att arbeta med ständiga förbättringar i vårt yrkesutövande kommer vi själva och andra påverka miljön på ett mindre negativt sätt.

Miljöledningssystemet ägs av ledningsgruppen, som är ytterst ansvarig för kraven i Miljödiplomeringen uppfylls. Ledningsgruppen har utsett en miljösamordnare som ansvarar för att upprätta och hålla denna miljöhandbok uppdaterad. Det ligger också i miljösamordnarens ansvar att skapa ett årshjul av aktiviteter som är kopplade till upprätthållandet av ledningssystemet samt att informera om nyheter och övrig information kopplat till förvaltningens miljöarbete. Miljösamordnaren är organisatoriskt placerad på Miljöstrategiska avdelningen.

På Miljöförvaltningen finns även en kvalitetsgrupp med en person från varje avdelning. Denna grupp ansvarar för att ta fram och beskriva relevanta processer och rutiner för verksamheten. Mycket av det som görs i denna grupp går även att koppla till miljöledningsarbetet. Processer och rutiner läggs upp i ett för staden gemensamt IT-system som heter Canea.

Delar av verksamheten som omfattas av miljöledningssystemet:

Samtlig personal och de tre kontorslokaler vi hyr Stadshuskvarteret (Fullmäktigehuset, Nornan och Stadshuset). Miljö- och konsumentnämndens ledamöter är också inkluderade.

2. Miljöutredning

I tabellen nedan listas **alla** verksamhetens aktiviteter som ger direkt och indirekt miljöpåverkan. För de aktiviteter som bedöms som betydande ur miljösynpunkt anges hur mycket som används/släpps ut under ett år.

Alla aktiviteter är rangordnade efter hur stor miljöpåverkan vi bedömer att de har, 1 är mest betydande, därefter 2, 3 och så vidare. De aktiviteter som vi bedömer har betydande miljöpåverkan har vi sammanställt i punktlistan nedanför tabellen. Dessa aktiviteter ligger till grund för miljömål och handlingsplaner.

Den 11 januari och 1 februari 2018 genomfördes workshop för att skapa underlag till att ta fram miljöförvaltningens miljöutredning. Workshopen genomfördes under en timmes tid vid vardera tillfälle och det främsta syftet var att engagera personalen i framtagande och implementering av ett miljöledningssystem. Båda tillfällena var engagerande och flera viktiga punkter framkom. Denna typ av aktivitet och liknande för att göra ledningssystemet aktivt och integrerat i verksamheten är viktig. Ju mer involverad personalen är desto lättare att åstadkomma ständiga förbättringar. Viktigast är dock ledningens engagemang.

Nedan redovisas vad vi kom fram till under workshopstillfällena.

Vid ledningens genomgång den 17 december 2018 lyftes att en miljöaspekt som inte är listad nedan är energiåtgång vid kylning under sommaren.

Aktivitet som påverkar miljön	Hur mycket används och/eller släpps ut?	Rangordning (1, 2, 3, 4 osv.)
<i>Direkt miljöpåverkan</i>		
Personalens resor till och från jobbet	Dagliga resor. Saknar uppgift om CO2-utsläpp	2
Flygresor	2685 kg CO2 under 2017.	2
Bilpoolsanvändning	689 kg CO2 under 2017	4
Mat/kaffe/konferenser	Varje dag. Uppskattad kaffeåtgång: 100 koppar/dag. Konferenser anordnas några gånger per år.	3
Kollektivtrafikresor (buss/tåg)	Veckovisa resor	4
Återbruk av kontorsmöbler	Vid nyanställning eller byte av kontor	3
Pappersanvändning	Måttlig.	5
Användning av elektronisk utrustning (mobiler, datorer, etc)	Alla medarbetare har egen dator och telefon.	4
Elförbrukning	Det går inte att få ut statistik på förvaltningsnivå eftersom vi delar lokaler med flera andra förvaltningar. Elförbrukning ingår i hyran.	3
Avfall	Det går inte att få ut statistik på förvaltningsnivå eftersom vi delar lokaler med flera andra förvaltningar. Hantering av avfallet ingår i hyran.	3
Toner till skrivare	Uppgift saknas	5
Uppvärmning av lokaler	Det går inte att få ut statistik på förvaltningsnivå eftersom vi delar lokaler med flera andra förvaltningar. Uppvärmningen ingår i hyran.	3
Element på kontoren då fjärrvärmens är eftersläpande vid snabba temperaturskillnader.	Onödig utgift. Bör regleras av fjärrvärmeanvändning. Har dock blivit mycket bättre de senaste åren.	4

Pappersmuggar	Uppgift saknas	5
<i>Indirekt miljöpåverkan (även positiv)</i>		
Tjänsteutövning	Daglig verksamhet	1
E-tjänster och digital hantering av nämndhandlingar.	Ingår i den ordinarie verksamheten. Nämndmöten sker en gång per månad men många tjänsteskrivelser skickas till andra nämnder på delegation.	5
Webbmöten istället för resor till fysiska möten.	Några gånger per halvår	5

Våra betydande miljöaspekter är:

1. Tjänsteutövning
2. Personalens resor till och från arbetet
3. Personalens tjänsteresor (flyg och bil)
4. Inköp/konsumtion av kaffe/mat och bokning av konferenser

3. Miljöpolicy, miljömål och handlingsplaner

Miljöpolicy

Se bifogat dokument. Utöver det som står i Borås Stads miljöpolicy åtar sig Miljöförvaltningen dessutom att följa relevant miljölagstiftning, se bifogad Laglista.

Miljömål och handlingsplaner för år: 2019

Mål 1	Effektivisera tjänsteutövningen		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Identifiera och beskriv Miljöförvaltningens processer och rutiner i Canea eller tillsvdare i mappstrukturen på K.	Niclas Björkström (Andreas Zalewski)	Projektplan ska tas fram för detta. Klar 2019-06-30.	Kvalitetsgruppens arbetstid
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Uppföljning av projektplan och dess genomförande.		

Mål 2	Miljöanpassa personalens resor		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser

Utbildning i ecodriving genomförs för medarbetare som anmält intresse.	Karin Öhman (Peter Rydberg)	Klart 2019-06-30.	Klimatkompensationsavgiften
Medarbetare ska vid förrättning i första hand välja elbil.	Alla avdelningschefer (alla ansvarar)	Från och med 2019-01-01	Ingår i ordinarie budget.
Information på förvaltningsmöte om att elfordon finns och miljönyttan.	Karin Öhman (Rikard Almgren)	Klart 2019-06-30.	Ingår i ordinarie budget.
Informera om att förvaltningen uppmuntrar till cykling till och från jobbet och under arbetstid i samband med introduktion av nya medarbetare.	Alla avdelningschefer (alla ansvarar)	I samband med introduktion.	Ingår i ordinarie budget.
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Antal utbildade medarbetare 2. Statistik från bilpool 3. Information på förvaltningsmöte (Ja/Nej) 4. Skrivning i introduktion för nyanställda om cykling till och från jobbet och under arbetstid. 		

Mål 3	Miljöpåverkan från boende och livsmedel ska minska		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
När mötestjänster avropas eller möten arrangeras av Miljöförvaltningen ska maten i så stor utsträckning som möjligt vara vegetarisk.	Niclas Björkström (Anna Strömvall)	2019	Ordinarie budgetram
Medarbetare tar med egen kopp/mugg till förvaltningsmöten. Medarbetare som inte fått Borås vision 2025-mugg kan beställa via avdelningschef.	Alla avdelningschefer (alla ansvarar)	2019	Ordinarie budgetram
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verksamhetsstöd följer upp. 2. Endast mindre mängd reservpappersmuggar tillhandahålls på förvaltningsmöten. 		

Mål 4	Borås Stads miljömål implementeras		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Göra miljömålen kända på förvaltningen och i hela BS koncernen.	Karin Öhman (Johan Linderstad)	2019, löpande	Ingår i ordinarie budget.
Repetitionsutbildning för medarbetare som gått miljöutbildning enligt Borås stads miljömål för mer än tre år sedan.	Karin Öhman (Johan Linderstad)	2019, löpande	Ingår i ordinarie budget.
Miljötema på minst 2 förvaltningsträffar.	Karin Öhman (MSA och MT)	2019	Ingår i ordinarie budget.
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	<ol style="list-style-type: none"> 1. I Stratsys 2. Kvartalsvis i excelfil 3. Ledningens genomgång 		

4. Verksamhetsrutiner

Vi har utvärderat behovet av rutiner för att minimera vår miljöpåverkan samt säkerställa att vi uppfyller krav från lagstiftning, kunder och andra intressenter. Vi har beslutat att det är relevant för vår verksamhet att styra följande områden i vårt miljöledningssystem:

- Inköp
- Avfall
- Intern och Extern kommunikation
- Kemikalier

Inköp

Vi styr mot hållbara inköp i vår verksamhet på följande sätt:

Praktiska rutiner för leverantörsuppföljning

Vi ställer följande miljökrav på våra leverantörer:

Miljöförvaltningen gör sällan egna upphandlingar utan följer kommunens avtal. Det som står i Borås Stads regler för koncerninköp gällande miljökrav är följande:

Miljöhänsyn

Krav på miljöhänsyn ska vara en naturlig del i alla upphandlingar och inköp. Kommunen ska sträva efter att leverantörer har god miljökunskap och systematiskt miljöarbete. Vi ska välja produkter och tjänster som med bibehållen funktion har så liten klimat- och miljöpåverkan som möjligt.

Avtalet ska kräva att leverantören har och följer rutiner för att minska sin energiförbrukning, sitt avfall och sina utsläpp, och för hur eventuella kemikalier hanteras. Leverantören ansvarar också för eventuella underleverantörer.

Vid upphandlingar som medför kostnader för energi, drift och underhåll ska utvärderingen grundas på livscykeln. Upphandlingsunderlaget ska tydligt visa vilka parametrar som ingår. Kraven måste vara proportionerliga, ha en koppling till varan eller tjänsten, vara möjliga att kontrollera, och får inte diskriminera leverantörer från andra regioner eller länder.

Sociala och etiska hänsyn

Borås Stad ska ställa sociala och etiska krav. Särskilt ska tas hänsyn till ILO:s konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet och FN:s barnkonvention. Avtalet ska kräva att leverantören följer ILO:s kärnkonventioner.

Vid alla upphandlingar ska kommunen i avtalet ställa som villkor att leverantörens verksamhet följer lagar, regler och avtal i det land där leverantören verkar, inklusive arbetarskydd, arbetsmiljö och minimilön.

Praktiska rutiner för miljökrav på produkter/tjänster

Vi gör följande aktiva miljöval vid inköp av produkter och tjänster:

Miljöförvaltningen är ålagda att följa kommunfullmäktiges indikator ”När staden arrangerar konferenser, bokar hotell och köper mat ska Svanen-, KRAV-, och Fairtrademärkning liksom närproducerade livsmedel efterfrågas och målnivå/indikatornivå för andelen ekologiskt/närproducerat tillämpas”.

Exempel på när detta har tillämpats är

- När förvaltningsdagar bokades på Två Skyttlar ställdes krav på att det skulle serveras kranvatten, ekologisk frukt, vegetariskt så långt det går samt närproducerat. Två Skyttlar är Svanenmärkta men inte KRAV-certifierade.
- Förvaltningen efterfrågade även ekologiskt och närproducerat till julmiddagen. Tyvärr uteblev uppföljningen av det.
- Enligt kommunens ekonomisystem redovisar att andel ekologiska livsmedel var 56 procent och andelen Fairtrademärkt var 8 procent under 2017.

Andra goda exempel är när Miljöstrategiska avdelningen flyttade till nya lokaler så möblerades kontoren med endast återbrukade inventarier.

Resultat av leverantörsuppföljning

Leverantör	Status på verksamhetens miljöarbete (ex. Miljödiplomerad, ISO 14001, Miljöpolicy etc.)	Uppdaterad Datum	Uppfyller våra krav
Två Skyttlar	Svanen	2018-02-06	Ja
Borås Energi och Miljö	transportör av farligt avfall, ISO 14001	2018-02-13	Ja

I övrigt följer vi stadens avtal.

Avfall

Vi har följande rutiner för att hantera det avfall som uppkommer i vår verksamhet: Sortering av papper och brännbart sker på kontoren, i korridorerna finns möjlighet att slänga matavfall och papper. I kafeterierna finns insamling av brännbart, matavfall, plast och metall.

Farligt avfall så som gammal elektronik, batterier, skrivartoner och kemikalier samlas in och lämnas för återvinning. Allt förutom kemikalier lämnas och sorteras i miljörummet vid Stadshuskällaren. Där samordnas hämtning på annat vis gemensamt för hela Stadshuset. Då kemikalieavfall uppstår rapporteras detta till miljösamordnaren som ordnar transport.

Enligt fastighetsansvarig ingår avfallshanteringen i hyran. Det gäller all förekommande avfall som brännbart, komposterbart, glas, plast, aluminiumförpackningar, skrot, wellpapp, deponi, småelektronik, lampor, batterier, lysrör. Respektive förvaltning skall lämna kontorsmöbler m.m. till Återbruket.

Lokalförsörjningsförvaltningen har avtal med städ och stadshusservice om vad och hur det skall sorteras. Det finns avtal/abonnemang med BEM på antal kärl i olika fraktioner.

Farligt avfall

Farligt avfall hanteras på följande sätt i vår verksamhet:

- Transportör med tillstånd hämtar hos oss: **Borås Energi och Miljö, avd återvinning**
- Vi lämnar på sortergård och har gjort egen anmälan om detta till Länsstyrelsen
- Vi lämnar det i miljöstation som vår hyresvärd tillhandahåller

Vi sorterar avfall i följande fraktioner i vår verksamhet:

Typ av avfall	Plats för sorteringskärl	Entreprenör som hämtar alt. var vi lämnar vårt avfall
Brännbart	Kontor, korridorer och kafeterior	Borås Energi och Miljö
Matavfall	Korridorer och kafeterior	Borås Energi och Miljö
Papper	Kontor och korridorer	Borås Energi och Miljö
Plast	Kafeterior	Borås Energi och Miljö
Metall	Kafeterior	Borås Energi och Miljö
Glas färgat	Källaren	Borås Energi och Miljö
Glas ofärgat	Källaren	Borås Energi och Miljö
Farligt avfall	Stadshuset	Borås Energi och Miljö

Intern och Extern kommunikation

Intern kommunikation

Vi informerar våra medarbetare om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

Vi har förvaltningsgemensamma tisdagsfika samt förvaltningsmöten där miljöarbetet kommuniceras. Det ingår i introduktionen av nyanställda att genomgå miljöutbildning. För spontant uppkommen information används förvaltningens gemensamma mejllista.

Extern kommunikation

Vi informerar externa intressenter (t.ex. kunder, leverantörer, samarbetspartners, myndigheter) om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

Vi informerar på Borås Stads hemsida och på Miljöförvaltningens Facebooksida. Vi brukar också skriva artiklar i kommunens personaltidning Saxen samt tidningen Såklart Borås (som skickas ut till varje hushåll i kommunen).

Kemikalier

Vi förtecknar de kemikalier vi har i verksamheten och har även säkerhetsdatablad tillgängliga i anslutning till kemikalierna. Kemiska produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ. Faroangivelse i förteckningen är hämtad från säkerhetsdatablad för produkterna.

Kemikalieinventering utförd december 2017/januari 2018 och en stor rensning har gjorts. Dels slängdes mycket av sådant som inte ens fanns dokumenterat att förvaltningen hade, samt en del av det som stod på kemikalielistan sedan förra ordentliga inventeringen 2015.

Vi har rensat från 26 kemikalier till 15. Två skåp som varit uppmärkta att innehålla kemikalier är borttagna (innehållande städkem och livsmedelskem). Fler kemikalier än så avyttras dock då det hamnat omärkt i kemikalieskåpet. Även flera prover oljespill har avyttrats.

5. Lagkrav

Vi har gjort en utvärdering av vilka miljölagar och andra regler som berör vår verksamhet.

Tillståndspliktig eller anmälningspliktig

verksamhet

Vi bedriver miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt Miljöbalken.

Ja, Tillståndspliktig

Ja, Anmälningspliktig

Nej

Se Bilaga Laglista feb 2018.

6. Miljörisker och nödlägesberedskap

I tabellen nedan har vi dokumenterat relevanta miljörisker i verksamheten, hur vi ska agera för att förhindra dem och vad vi gör om de ändå händer. I de fall en längre instruktion behövs har vi gett en hänvisning.

Miljörisk	Förhindras genom	Vid olycka görs följande
Brand	Systematiskt brandskyddsarbete inkl. utbildning, brandsläckare, utrymningsvägar.	Rädda, larma, släcka
Kemikaliespill	Säker förvaring av kemikalier	Följ råd i säkerhetsdatablad

7. Utbildning och kompetens

Våra medarbetare får miljöutbildning inom sex månader från anställning. Vi identifierar årligen utbildningsbehov för våra medarbetare och sammanställer detta i kompetensplanen.

Enligt Borås Stads miljömål ska samtlig personal genomgå miljöutbildning. Miljöförvaltningens miljöstrategiska avdelning erbjuder en miljöutbildning via stadens kompetensutveckling.

För Miljöförvaltningens egen personal ingår det i rutin för nyanställda att gå denna utbildning. Därefter ska ny webbutbildning eller liknande erbjudas vart tredje år. Statistik över utbildad personal förs i en excelfil som finns på följande plats i mappstrukturen:
K:\Mf\Alla\Förvaltningsgemensamt\MF-Miljödiplomering

2018 hade 78% av personalen genomgått utbildning, se bilaga Miljöutbildade Miljöförvaltningen, vilket är en försämring jämfört med 2017, då 83% genomgått utbildningen. Från och

Miljöförvaltningens miljösamordnare ansvarar tillsammans med miljökommunikatören för det nätverk som finns för miljökoordinatorer (många gånger också miljösamordnare) i övriga staden som är ansvariga för implementering och drivande av miljöledningsarbetet på deras respektive förvaltningar och bolag. Det innebär att hen har stor kunskap om miljöledning och strävar ständigt efter att hitta synergier inom staden för att utveckla gemensamma processer.

8. Miljöberättelse

Vi gör varje år en egen uppföljning av vårt miljöarbete i form av en miljöberättelse.

Miljöberättelse för år: 2017

Verksamhetens miljöpåverkan

Vi har i vår miljöutredning identifierat följande miljöaspekter som de mest betydande:

- Tjänsteutövning
- Personalens resor till och från jobbet
- Personalens tjänsteresor inkl flyg och bil
- Inköp/konsumtion av mat/kaffe och tjänster

Uppföljning av miljömål och aktiviteter

Vi har under det senaste året arbetat med våra miljömål och har följande resultat:

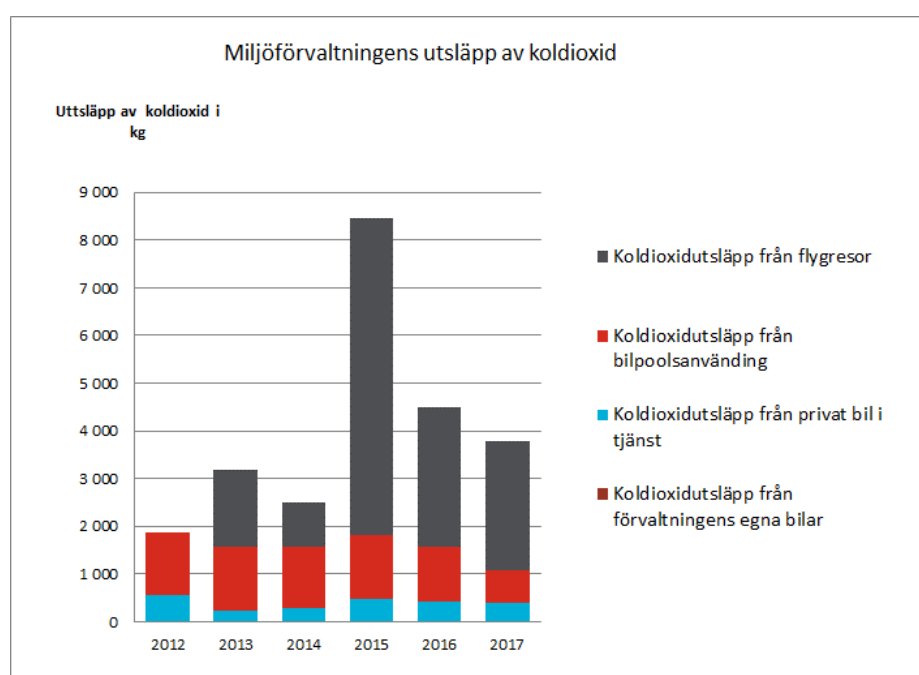
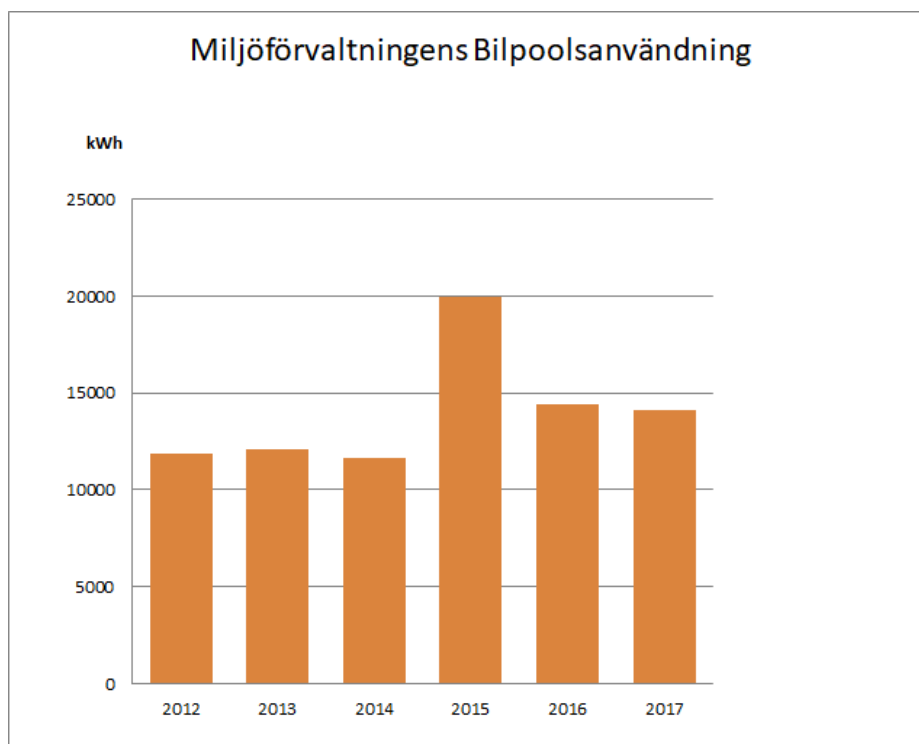
Förvaltningsspecifika miljömål antas först februari 2018.

Miljöindikatorer/Nyckeltal för miljöpåverkan					
Miljöaspekt	Nyckeltal år 2013	Nyckeltal år 2014	Nyckeltal år 2015	Nyckeltal år 2016	Nyckeltal år 2017
CO2-utsläpp från privatbil i tjänst	226	276	469	427	398
CO2-utsläpp från bilpoolsanvändning	1336	1287	1876	1150	689
CO2-utsläpp från flygresor	1618	930	6670	2907	2685

Klimatkompensation för resor med bil och flyg

Kommunstyrelsen beslutade 2013 att kommunala nämnder/förvaltningar och bolag ska klimatkompensera sina resor med bil och flyg från och med budget 2014. Syftet är att motivera att styrdokumentet Riktlinjer för resor följs men även ge en möjlighet till klimatkompensation i de fall riktlinjerna inte kan följas. Den interna klimatkompensationsavgiften höjdes i budget 2016 till 1,50 kr/kg koldioxid.

Nedan redovisas Miljöförvaltningen CO2-utsläpp och bilpoolsanvändande.

Åtgärder som Miljöförvaltningen gjort med klimatavgiften är:

2019 (5 657 kr) Eco-driving för medarbetare.

2018 (6 935 kr) – Utbildning av LG i Miljöstrategens regi inför förestående miljödiplomering.

2017 (13 524 kr) – Transport av återbrukade kontorsmöbler till Nornan. Möblerna fick förvaltningen av Ramböll kostnadsfritt.

2015 (9 295kr) och 2016 (2 201kr) – Miljöförvaltningen deltog tillsammans med Lokalförvaltningsförvaltningen, Sociala omsorgsförvaltningen och Servicekontoret i SP:s energiprojekt Beyond Viz, som syftar till att minska personers energianvändning i kontorsmiljö genom visualisering. Projektet startades i oktober 2015. Miljöförvaltningen samordnade Borås Stads deltagande i projektet.

2014 (7 799kr) – utbildning i hållbar konsumtion.

Denna sammanställning ska fyllas på årligen, i syfte att ha det samlat på ett och samma ställe.

Kommentarer till utvecklingen av miljöindikatorer

Vi följer ett antal nyckelindikatorer för miljöpåverkan och har följande kommentarer avseende utvecklingen över tid:

- **Reseanalys:** Anledningen till att flygresorna har ökat är att vi driver eller deltar i fler internationella projekt. Andelen resor med egen bil i tjänsten bör kunna minska. Under 2016 hade miljötillsyn många nyanställda varpå antalet inspektioner minskade. Minskningen av bilpoolsanvändandet var här inte positiv.

Redovisning genomförda aktiviteter för att minska miljöpåverkan

Vi arbetar aktivt för att minska vår miljöpåverkan och har genomfört följande aktiviteter:

Miljöförbättrande åtgärd/aktivitet	Genomförd (år)
Möblerat Nornan med återbrukade möbler	2017
Tagit fram förslag på reviderade miljömål för Borås Stad	2017
Gjort en stor utrensning av Miljöförvaltningens kemikalier	2018
Genomfört tjänsteswopping bland personalen under Kretsloppsveckan. Detta har utvärderats och vi hoppas kunna utveckla det till kommande temaveckor.	2017
Vi strukturerar, organiserar och följer upp vårt interna miljöarbete	2018
Beslut är fattat att det är ok att cykla eller gå till tillsynsobjekt eller möten om det tar höst 30 minuter. Detta för att minska bilåkandet.	Gammalt beslut som har åter beslutats av ny LG 2018
Budget- och skuldrådgivningen uppmuntrar sina klienter till en hållbar konsumtion	2018
Vi serverar ekologisk frukt på gemensamma förvaltningsfikor	2018
Miljöförvaltningen lånar ut lådcykel till allmänheten	2017

9. Intern revision

Vi omfattas inte krav på intern revision

Vi genomför interna revisioner där vi följer upp att:

- Relevanta verksamhetsrutiner följs i alla delverksamheter (Inköp, Avfall, Kommunikation, Kemikalier).
- Alla delverksamheter kan redovisa aktiviteter för att minska miljöpåverkan.

Uppföljningen dokumenteras och redovisas som bilagor.

10. Avvikelser och förbättringsförslag

Avvikelser och förbättringsförslag mailas på avvikelse-miljo@boras.se och går igenom för beslut om åtgärd på strategiska ledningsgruppsmöten.

11. Ledningens genomgång

Verksamhetens ledning går varje år igenom följande punkter:

- Miljöorganisation
- Aktiviteter som påverkar miljön och värderingen av dem
- Miljöpolicyens aktualitet
- Miljömål- och handlingsplan för kommande år
- Verksamhetsrutiner
- Miljörisker och nödlägesberedskap
- Kompetensbehov
- Miljöberättelse
- Resultat från extern revision
- Avvikelser och förbättringsförslag

Ledningens genomgång av ovanstående punkter har resulterat i denna Miljöhandbok som godkänts av verksamhetsansvarig.